

Rodna Gruda

Kraška hiša – zgodovinski dokaz slovenstva

Karst House – Historical Proof of Slovenian Identity

Objavljeno dne/Published on: 03.04.2014

Avtor članka/Article Author: Blanka Markovič Kocen, foto: B. M. K. in R. K.

Pičlih pet kilometrov iz Sežane, na italijanski strani, pridemo v Repentabor, najmanjšo občino v Tržaški pokrajini, katere večina prebivalcev je slovenske narodnosti. In to je čutiti v vsej občini, ki obsega vasi Fernetiči, Col in Repen. V slednji sem se zadržala na čudovitem spomladanskem izletu, na katerega sem se odpravila z namenom spoznati znamenito Kraško hišo, ki je poleg tamkajšnje taborske cerkve ena glavnih turističnih zanimivosti tega območja.

Across the Italian border, a mere five kilometers from Sežana lies Repentabor, the smallest municipality in the province of Trieste. Surprisingly, most of the population are Slovenian citizens, which can be observed in the whole municipality comprising the villages Fernetiči, Col and Repen. With the purpose of getting to know about the famous Karst house, I took a beautiful spring trip to the latter. Aside from the fortified church, the Karst house is one of the main tourist attractions in this area.

Zaprto kamnito ognjišče

Le streljaj od repenskega trga ob odličnih označbah ni težko najti poti do Kraške hiše. Ker je bila ta v prvi polovici marca še zaprta za ogled, sem se obrnila na domačinko Vesno Guštin, ki je »duša Kraške hiše« in ima tudi ključke te turistične zanimivosti in simbola slovenstva onstran meje in s katero sem se zapletla v zanimiv pogovor.

»To je edina res kraška hiša, katere natančne starosti ne poznamo. Sedanja podoba sega v leto 1838, kar priča o njeni starosti in je edinstveni primer kraške arhitekture. Grajena je iz kamna, na kamnu, z zaprtim borjačem, skrlato streho in drugimi značilnostmi te arhitekture,« je pojasnila uvodoma. In imela sem kaj videti!

Začeli sva pri »hiši«, kakor so Kraševci poimenovali bivalni prostor, kuhinjo z zaprtimi kamnitim ognjiščem in vsemi izvornimi predmeti, ki so jih tedaj uporabljali. »Vsa Primorska je imela odprt ogenj, ob ognjišču in na ognjišču se je odvijalo življenje. Tukaj res lahko vidimo, v kakšnih razmerah je Kraševci živel nedolgo tega, še po drugi svetovni vojni,« je komentirala Vesna, ki se spominja, da je odločitev o odkupu B'čanove (izgovarja se s polglasnikom med b in č) hiše v Repnu padla leta 1966, potem pa so jo hitro, v samo enem letu, popravili, pri čemer so dosledno ohranjali prvotno podobo. Obenem so po kraških vaseh, ne samo v Italiji, ampak tudi tostran meje, zbirali tudi predmete, ki so sodili v kraško hišo. Značilnih predmetov ni manjkalo niti v drugih prostorih hiše, v katerih ljubiteljem starin gotovo igra srce. »Ne smemo pozabiti, da so se v letih po drugi svetovni vojni, predvsem pa z gospodarskim razcvetom v začetku 60-ih let, ljudje hoteli otresti tako imenovane stare šare, jo metalo stran ali prodajali,« poudarja sogovornica. »Zanimivo je, da so starine kupovali italijanski meščani in jih bodisi odnesli domov bodisi prodajali na boljših trgih itd. Za nas je bilo to zelo dobro, ker sicer ne bi prišli do teh predmetov.«

Vesna Guštin se moji opazki, da je »duša Kraške hiše« nasmeji in pravi: »Ključke res imam, duša pa sem toliko, kolikor sem vezana na to območje, kjer se ukvarjam s številnimi stvarmi. Predvsem sem od nekdaj vezana na lokalno skupnost. Tako kot moji starši in mož se ukvarjam z valorizacijo katerekoli vaše zadeve in ker sem po duši velika ljubiteljica tradicije, mi je Kraška hiša zelo blizu.« Guštinovi stanujejo le nekaj korakov od nje, Vesna pa v popoldanskih urah poučuje glasbo in ima zjutraj, kot pravi, čas za Kraško hišo. »Če pride kakšen avtobus, sem obiskovalcem vodička in jim rade volje razkažem in predstavim hišo. Vodiča si sicer sami ne moremo privoščiti.«

Kraška hiša od pomladi do jeseni

Danes je Kraška hiša prava kulturna ustanova s pestrim dogajanjem. »Že spomladi pričakujem nekaj avtobusov, ogledi so napovedani. Največkrat pokličejo kar mene, nekateri pa celo na občino, in se potem dogovorimo, če sem prosta, sicer pa Kraško hišo odpre kdo drug,« pojasnjuje simpatična sogovornica in dodaja, da se aprila začneja »sezona Kraške hiše«, ki traja do oktobra, medtem ko je pozimi zaprta. Sezono običajno začnejo z otvoritvijo razstave v galeriji hiše, letos predvidoma okrog velike noči, galerijsko dejavnost nadaljujejo v poletnih mesecih, ko se na dvorišču zvrstijo tudi številni kulturni dogodki. Največji je gotovo Kraška ohcet, ki se je po Vesninih besedah rodila prav s Kraško hišo in se dogaja vsaki dve leti. »Glede na to, da je bila Kraška ohcet lani, imamo letos, kar se tega tiče, počitek,« pravi Vesna.

Obiskovalci Kraške hiše prihajajo od vsepovsod. Številni so srednješolci, tako z italijanskih kot tudi iz slovenskih, ne samo zamejskih šol, ampak tudi iz Slovenije. Veliko je turistov. »V Kraški hiši v sezoni dežuramo člani Zadruga Naš Kras, v poletnih mesecih je odprta ob praznikih in nedeljah, od 11.00 do 12.30 in od 15. do 17. ure. »Obiska je zares veliko. Vsi delamo na prostovoljni bazi,« dodaja sogovornica. K sreči sva že pri koncu ogleda, kajti Vesni se mudi po domačih opravkih, sama pa pričakujem Edija Krausa, predsednik Zadruga Naš Kras, uglednega gospodarstvenika, generalnega direktorja Julona, predvsem pa zavednega Slovenca.

Edi Kraus: Kraška hiša je dokaz, da je tu vedno živel slovenski človek

Zadruga Naš Kras, lastnica Kraške hiše, je nastala leta 1968. »Namenov je bilo več, v prvi vrsti je bil to trenutek, ko se je praktično vsa kraška arhitektura začela izgubljeni, moderne so postale nove hiše, novi objekti, starih kraških hiš pa ni več nihče obnavljal. Še več, ljudje v naših vaseh so jih zapuščali in gradili popolnoma nove. Obstajala je bojazen, da se bo pristna kraška arhitektura izgubila. Drugi, zelo specifičen razlog je bil naše zamejsko področje. S Kraško hišo smo hoteli zgodovinsko dokazati, da je tu vedno živel slovenski človek,« poudarja Kraus.

Zakaj zadruga in ne, na primer, društvo, me je zanimalo. »Tokrat smo se odločili za zadrugo, kajti v pravem italijanskem sistemu je bila za to, da si postal lastnik objekta, kakršen je Kraška hiša, v tistem obdobju najbolj primerna zadruga. Tovrstno lastništvo v obliki društva ni bilo mogoče.«

Prvi, ustanovni člani zadruga, so se po Krausovih besedah znašli v zelo težkem položaju, kajti stopna kvota je bila takratnih 200.000 lir, kar je bilo za tista leta veliko denarja. »Desetim ustanovnim članom se je kmalu pridružilo 60, 70 drugih, ki so z zbranim denarjem odkupili domačijo. Ta je bila praktično že v polovičnem razsulu, a so jo popolnoma prenovili, po starih metodah gradnje, tako da je danes ta hiša popoln original,« pravi Kraus.

Za prenovo Kraške hiše izključno zasebna sredstva

Zadruga Naš Kras je prenovo Kraške hiše financirala izključno z zasebnimi sredstvi svojih članov, pove predsednik zadruga. »Zamejski Slovenci so namreč čutili to potrebo in so sredstva prispevali na prostovoljni bazi. Prvi predsednik Zadruga Naš Kras je bil moj oče, sam sem bil takrat še mladoleten, stari oče pa je poskrbel za denar in me vpisal v zadrugo.«

Lokalno okolje Kraško hišo po Krausovih besedah sprejema zelo dobro. »Poleg Kraške hiše imamo v Repentabru še taborsko cerkev, ki je tudi unikat in se s hišo kot turistična točka izvrstno spaja. »Poleg teh pa imamo v okolici še različne naravne znamenitosti, kot je na primer Briška jama,« dodaja.

Za Kraško hišo danes skrbi odbor Zadruga Naš Kras, vsi pa delajo prostovoljno. Edi Kraus izpostavlja predvsem doprinos Vesne Guštin in Martine Repinc ter Občine Repentabor.

Slovenska manjšina v Italiji ni naredila pravega preskoka

Stanje slovenske manjšine v Italiji se izredno spreminja, kar je posledica geopolitičnih in geografskih razmer v Evropi, sogovornik ocenjuje položaj manjšine. »So trenutki, ki bi se jih morala naša manjšina bolj zavedati. Kar zadeva organiziranost in miselnost smo ostali v osemdesetih letih, pravega preskoka nismo naredili, zato ima zdaj naša manjšina določene težave in mislim, da se bo morala počasi tega problema lotiti in se iz njega tudi izvleči.«

Nujen pragmatični pristop h gospodarskemu povezovanju

V italijanskem zamejstvu imamo nekatere uspešne podjetnike slovenskega rodu, tudi novi minister za Slovence v zamejstvu in po svetu Gorazd Žmavc izpostavlja gospodarsko povezovanje. Edi Kraus: »Rekel bi, da imamo v zamejstvu uspešne ljudi na vseh področjih, poleg gospodarskega tudi na kulturnem in športnem, kajti smo del naroda in kot taki imamo tudi svoje boljše predstavnike. Glede gospodarskega povezovanja pa bi rad izpostavil, da imamo tukaj res dobre posameznike, gospodarstvenike, ki bi lahko še bolj zrasli, seveda, tudi ob določenem sodelovanju z Republiko Slovenijo. Ker pa so dobri podjetniki tudi veliki individualisti in so na to, kar so naredili, nekoliko ljubosumni, morajo biti pristopi k temu zelo pragmatični. Matična domovina mora razumeti, kaj kdo potrebuje, zato da zraste sam in prek njega tudi skupnost. »

V prihodnosti popravilo strehe

Edini veliki načrt, ki tare lastnico Kraške hiše, Zadrugo Naš Kras, je popravilo strehe, ki se ga mora lotiti. »Odlasmo že nekaj let, streha pušča. To je velik tehnični problem, ker je še vedno originalna, torej samostoječa, s kamnitimi skrlami, lesenimi tramovi in žebli, taka, kakršne so delali v 17. in 18. stoletju. Poiskati je treba mojstre, ki jo bodo znali popraviti, predvsem pa dobiti finančno podlago, ki jo iščemo, a mislim, da bomo tudi to rešili,« je optimističen Kraus.

Z morebitno pomočjo države Zadruga ne računa, nekaj denarja so sicer pridobili na razpisu, a še zdaleč ne dovolj, da bi vse postorili.

Seveda izlet v Repen ni smel miniti brez obiska bližnje taborske cerkve, ki stoji na 418 metrov visoki vzpetini z imenom Tabor in je posvečena [devici Mariji](#). Z vzpetine se ponuja izjemen razgled po Krasu, proti morju in Alpam v daljavi. Turisti, ki so ga bili tedaj deležni, niso skrivali navdušenja.

Z lepimi vtisi in spoznanjem, kako zelo se ljudje onstran meje zavedajo svojih korenin in so za ohranjanje le-teh pripravljeni tudi marsikaj storiti, sem se vrnila v Slovenijo. Turistični izlet zares priporočam.

